

PORTO KARAS,
HALKIDIKI**Jovan Teokarević***Gde smo posle
Solunskog samita?***Vladimir Gligorov***Ekonomске posledice
Solunskog samita***Branislav Milinković***Politička saradnja
sa EU***Aleksandra****Mijalković***Evropsko partnerstvo***Vladimir Tojagić***Evropski ustav***Bernhard Lamers***Odlaganje
poskupljuje reforme***Duško Lopandić,****Maja Kovačević,****Ana Trbović***Kako se bolje
organizovati za
evropsku integraciju***TEMA BROJA:****NOVI BALKAN U NOVOJ
EVROPSKOJ UNIJI**

Objavljeno kao dodatak
nedeljnika **VREME**
br. 652 od 3. jula 2003.

Solunski samit

“Zemlje Zapadnog Balkana ne bi trebalo sebi da dopuste da preduku čekaju pred kapijom EU-a, kao da čekaju na milostinju. Jer, njihov ulazak u Uniju neće biti nikakav čin milosrđa, već moraju dokazati da su ispunile sasvim određene uslove i evropske standarde” (*Pedi Ešdaun*, visoki predstavnik za BiH, na Solunskom samitu 21. 6. 2003).

“Evropska unija je jasno i nedvosmisleno ukazala da su zemlje regiona dobrodošle u njeno članstvo, a kada će svaka od njih pristupiti Uniji zavisiće od toga koliko brzo i uspešno će ispuniti uslove za prijem” (*Kostas Simitis*, premijer Grčke i predsednik Evropskog saveta, na Solunskom samitu, 21. 6. 2003).

“Neke članice EU-a, kao i poneko u Evropskoj komisiji, skloniji su razmišljanju da je za Balkan dovoljno obećanje dijaloga, saradnje parlamenata i programa razmene studenata. To jednostavno nije dovoljno” (*Marti Ahtisari*, bivši predsednik Finske i predsednik Međunarodne krizne grupe, “International Herald Tribune”, prenos “Politika”, 23. 6. 2003).

SCG – EU – NATO

“Srbija i Crna Gora u procesu integracije u EU pokazuju zabrinjavajuće znake zaostajanja, čak i u odnosu na susede sa Balkana. Poslednje dve godine su pokazale da državni organi, odnosno političke strukture, nisu na adekvatan način odgovorili na potrebu ubrzanog približavanja Uniji. (...) Posebno je važno da se ostvari efikasna i racionalna organizacija državnih institucija i tela nadležnih za saradnju i prilagođavanje Uniji. Do sada ta organizacija nije postojala ili je bila neadekvatna” (iz saopštenja *Evropskog pokreta u Srbiji* posle Solunskog samita, “Beta”, 23. 6. 2003).

“Mjesto Srbije i Crne Gore je upravo onamo gdje se danas faktički nalaze – veoma daleko od Evrope u političko-pravnom, ekonomsko-socijalnom i kulturološko-etičkom smislu. Velika je iluzija i samoobmana vjerovati da država sa ovakvim stepenom konstitucionalizacije (...) može u dogledno vrijeme očekivati prijem u evropske integracije” (*Nebojša Vučinić*, profesor Pravnog fakulteta u Podgorici, “Pobjeda”, 14. 6. 2003).

“Ako SCG ne potpiše bilateralni sporazum (o neizručivanju američkih državljana Međunarodnom krivičnom sudu), neće se kvalifikovati za vojnu pomoć, za koju smatram da je od izuzetne važnosti za izgradnju naših bilateralnih vojnih odnosa. Takođe, smatram da bi pomoć doprinela vojnoj reformi u SCG” (*Vilijam Montgomery*, ambasador SAD u Srbiji i Crnoj Gori, u intervjuu RTS-u, 23. 6. 2003).

“U zemlji je postignut opšti konsenzus o evropskoj budućnosti Srbije i Crne Gore, i mi sad na tome ozbiljno radimo, ali ako građani jedne ili druge republike na osnovu svojih demokratskih prava odluče da se osamostale u zasebnu državu, to neće biti nikakva pretnja po stabilnost u regionu i šire niti će stopirati njihovo putovanje u EU” (*Svetozar Marović*, predsednik SCG, na Solunskom samitu, 21. 6. 2003).

“Srbija i Crna Gora mogla bi da uđe u Evropsku uniju već 2007. godine” (*Zoran Živković*, premijer Srbije, na Solunskom samitu, 21. 6. 2003).

O Akcionom planu

“Moram da kažem da sam pomalo razočaran izvesnim brojem ključnih elemenata Akcionog plana. Trebalo bi da se hitno saglasite oko zadovoljavajućih dogovorenih rešenja ovih problematičnih pitanja, da bi se započeo rad na studiji o izvodljivosti. Naročito razočarava specijalni uvozni režim za Crnu Goru, koji je u nacrtu Akcionog plana najavljen za važan broj određenih proizvoda. Potpuno je nespojiv sa jedinstvenom trgovinskom politikom i stoga je neprihvatljiv. (...) Ocenjujem kao neprihvatljive nedavne odluke Republike Srbije da se nametnu jednostrani porezi za uvoz važne grupe poljoprivrednih proizvoda, među kojima je i šećer” (*Kris Paten*, komesar za spoljnu politiku EU-a, u pismu ministru B. Lukovcu i premijerima Z. Živkoviću i M. Đukanoviću, “Blic”, 24. 6. 2003).

O Kosovu

“EU treba da počne proces kojim bi se rešio status Kosova. Ovaj proces treba da bude okončan priznavanjem kosovske nezavisnosti, pošto prethodno budu uspostavljene čelične garancije za srpsku i druge manjine. UN treba da preneše vlast na građane Kosova s jasnim ciljem pripremanja Kosova za nezavisnost. Srbija, za uzvrat, treba da bude stavljena na brzi kolosek puta za Evropu” (*Džordž Soros*, biznismen i filantrop, “Vreme”, 4. 6. 2003).

U predsoblju Evropske unije

Može da se ispostavi da je upravo saradnja vlada u regionu i zajednički nastup prema EU-u najveći rezultat Solunskog samita, jer danas stvari nigde kao ovde, nisu u toj meri drugačije u odnosu na pre samo nekoliko meseci

PIŠE:
DR JOVAN TEOKAREVIĆ

Na kraju grčkog predsedavanja Evropskom unijom, u Solunu je od 19. do 21. juna održan sastanak Evropskog saveta (predsednika država i vlada članica EU), a jedan njegov deo bio je posvećen susretu lidera Evropske unije i zemalja Zapadnog Balkana. Da li Solunskim samitom treba da bude zadovoljni ili ne? Najkraći odgovor bi bio: u političkom smislu to je za Zapadni Balkan bio uspeh, u ekonomskom ne. U nastavku ću nešto detaljnije razmotriti pojedine elemente političkog uspeha i ekonomskog neuspeha i uporediti ih sa očekivanjima.

Očekivanja: Očekivanja treba odmah pomenuti jer su mnogo narasla iz nekoliko razloga. Prvo, svima je bilo jasno da je Solun bio sasvim izuzetan i verovatno neponovljiv momenat: lobiranje od strane Grčke da Zapadni Balkan postane i ostane prioritet EU-a ima šanse da donekle bude nastavljeno i u toku italijanskog predsedavanja, u drugoj polovini 2003. godine, ali će sigurno pasti u senku sledećih godina, kada EU bude pokušavala da se privikne na deset novih članica.

Drugo, u toku priprema Solunskog samita uspostavljena je plodna saradnja vlada iz regiona, koja poslednjih godina nema presedana i kojoj je javnost u svim našim državama poklonila i pažnju i podršku. Rezultat toga bili su česti susreti i razmene mišljenja, ali i jedinstven nastup prema Evropskoj uniji. Iz neke dalje vremenske perspektive lako može da se ispostavi da je upravo ovo najveći rezultat Soluna, jer stvari danas

nigde, kao ovde, nisu u toj meri drugačije u odnosu na pre samo nekoliko meseci.

Treće, i pored razumnih upozorenja koja su doduše stigla kasno, od Soluna se očekivalo maltene čudo: u najmanju ruku da ćemo ako ne prestići a ono bar sustići države koje su odavno u redu za ulazak u EU, kao i da će se naši političari iz severne Grčke vratiti sa podebelim čekom dodatne ekonomske pomoći. Da bi delovali uspešnije i "evropskije", političari su takva očekivanja podgrevali, građani su se zagrejali za EU kao nikad dosad, a u javnosti se stekao utisak da je ovo trenutak za ispravku mnogih nepravdi prema nama od strane EU-a, kao i za dugo očekivani "veliki skok napred" posle kašnjenja za koje smo sami krivi.

Uspeši: Uprkos delimičnom razočaranju koje je skup na Halkidiki izazvao u našoj javnosti, u strateškom i političkom smislu on ipak nije bio beznačajan. Pre svega, iako je "evropska perspektiva" pet država Zapadnog Balkana spominjana i na ranijim sličnim sastancima, sada je mogućnost budućeg članstva u Evropskoj uniji konačno zacementirana, obrazložena u posebnim dokumentima i praćena odgovarajućom politikom, čak i s novim imenom – "evropsko partnerstvo".

Mnogima se može učiniti da je ovo daleko od dovoljnog, jer niko nema pravo da nam izda je potvrde o evropskom poreklu ili perspektivi, a ako to već čini, treba za uzvrat mnogo izdašnije da nam ekonomski pomogne.

Procena našeg evropejstva od strane drugih unutar EU-a, međutim, očigledno je drugačija: većina članova ove organizacije kojoj želimo da se pridružimo sve do skora smatrala nas je nepodobnim za članstvo. Iz njihove perspektive, velik korak učinjen je samim tim što nam je sada zvanično garantovano buduće članstvo – ako ga zaslužimo, naravno.

Sudeći po reakcijama, izvesno je da naši građani nisu svesni da je odluka za naše "in" doneta istovremeno kad i odluka za "out", koja se odnosi na Rusiju, Ukrajinu i sve druge bivše sovjetske republike, osim baltičkih. Ove zemlje su, slikovito govoreći, ostale i dalje na ulici, a mi smo, rastajući se od njih, sa ulice ušli u predsoblje zgrade Evropske unije. Ko ne razume da dosad nismo bili ni u predsoblju – neće shvatiti značaj ovog otvaranja i zatvaranja vrata za nama.

U političkom i strateškom smislu važno je što je EU prihvatila predlog da naše pridruživanje sve više liči na model koji je važio za srednjoevropske zemlje koje će za godinu dana biti punopravne članice EU-a. Uz ranije obećanje da se na putu do EU članstva neće zahtevati ništa više od Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, ovo je dodatna garancija da će se cena plaćati za unapred poznatu robu. Od nekoliko opisanih novih mehanizama koji će nam stajati na raspolaganju, očekivanja su najveća od predviđenih sastanaka na vrhu političkih lidera i ministara Zapadnog Balkana sa njihovim kolegama iz Evropske unije. Solunsko iskustvo je pokazalo da je dobro da se inicijative usmere i koncentrišu ka određenom datumu. U

godinama koje dolaze, najbolja zamena za Solun – koji se ne može ponoviti – jeste serijarnih sastanaka na kojima će se sumirati rezultati, vizije pretvarati u konkretne programe, a javnost mobilisati za reforme. Pored ovoga, "program blizanaca", tj. slanje stručnjaka iz EU-a u naša ministarstva doprineće povećanju administrativne sposobnosti za reforme i primenu novih propisa, te ključne nedostajuće karike u svim zemljama, često značajnije nego što je sama standardizacija zakona.

s obzirom na očekivanja – neuspeh i, štaviše, svojevrсна protivrečnost političkim obećanjima, a možda i dokaz da teško usaglašene "balkanske stavke" nisu dosegle nivo razrade i za većinu u EU važne politike. Samo dvesta miliona evra dodatne pomoći za svih pet zemalja i to za tri godine (2004–2006) razočaranje je koje dovodi u pitanje stvarnu opredeljenost Evropske unije da približavanje regiona Uniji zadrži kao prioritet i podrži ga najviše što može. Ekonomski najslabijima se, drugim rečima, nudi najmanja pomoć (oko jedan odsto njihovog bruto društvenog proizvoda), onima odmah iznad njih (Bugarskoj i Rumuniji) pomoć će u ovim godinama biti gotovo dva i po odsto, a neke siromašne članice EU-a su, po prijemu pre dve decenije, iako mnogo razvijenije nego balkanske zemlje danas, tada imale na raspolaganju i tri puta više u odnosu na Bugarsku i Rumuniju.

Efekti ekonomski nedovoljno potkrepljenih političkih ideja neće se verovatno osetiti odmah, već za neku godinu, kada u regionu naraste zamor od reformi koje se slabo odražavaju u pomoći ili u sve bližem mestu do briselskih vrata. Tada bi to moglo da postane i važno političko pitanje, jer će populisti biti u stanju da ugroze sadašnje reformske i proevropske vlade.

Ako smo s pravom nezadovoljni ekonomskom stranom solunske priče, treba da se setimo da je toliko komentarisanih dvesta miliona evra samo dodatak na mnogo izdašniju sumu od 4,6 milijardi evra koje EU plasira u Zapadni Balkan između 2000. i 2004. godine, kao i da je EU u region uputila pomoć u vrednosti većoj od sedam milijardi evra od početka 90-ih prošlog veka do danas. Umesto da i dalje prosimo pomoć, bolje bi bilo da smo mnogo više iskoristili veoma povoljne mogućnosti bescarinskog izvoza u EU, kao što nam je s pravom spočitano u Solunu. O ekonomskoj harmonizaciji Srbije i Crne Gore da i ne govorimo: samo je od nas praktično zavisio završetak Akcionog plana, a pošto to nije učinjeno, iz Soluna nije doneta očekivana odluka o početku izrade tzv. studije o izvodljivosti, čiji bi pozitivni zaključci mogli konačno da nas približe pregovorima o ugovoru o stabilizaciji i pridruživanju. Pošto se studija već radi za Bosnu, Albaniju pregovara o ugovoru, a Makedonija i Hrvatska su ugovore potpisale još pre dve godine, najbolje bi bilo da "iz zadnje klupe na Zapadnom Balkanu" očekivanja i zahteve sada preusmerimo sa Brisela ka Beogradu i Podgorici. Tu se, uostalom, Evropa i gradi.

Autor je direktor BeCEI i docent na Fakultetu političkih nauka u Beogradu

Pozitivna očekivanja

Najbolja reklama svake zemlje je privredni rast. Ukoliko bi zemlje Zapadnog Balkana uspele da obezbede održivi rast od, recimo, pet odsto godišnje, percepcija čitavog ovog regiona bi se promenila u nekoliko godina. Sve dok je rast neubedljiv i pun makroekonomskih problema, biće teško ubediti Evropsku uniju da bi trebalo da pokaže povećani interes za integraciju ovog regiona

PIŠE: PROF. VLADIMIR GLIGOROV

Na susretu u vrhu Evropske unije i Zapadnog Balkana u Solunu usvojena je deklaracija u kojoj se govori i o stvarima koje mogu da imaju posredne ili neposredne posledice po privredni razvoj regiona i svake zemlje pojedinačno. Najpre bi trebalo utvrditi da li je došlo do preokreta u strategiji prema Balkanu, potom bi trebalo videti koje su najvažnije novine u toj strategiji i konačno valja analizirati uticaj konkretnih odluka na privredna kretanja.

Strateški kontinuitet

Pre susreta u Solunu bilo je mnogo sugestija kako bi Evropska unija mogla da pomogne zemljama Zapadnog Balkana da se brže razviju. Sugestije su išle za tim da se sredstva Unije upotrebe za ubrzanje privredne transformacije čitavog regiona. Umesto da se koriste za rekonstrukciju i budžetsku podršku, trebalo bi da se ulažu u rast novog privatnog sektora i povećanje zaposlenosti. Predlog je bio da se obezbede veća sredstva za tu namenu.

U Solunu se, koliko se može videti, nije promenila osnovna strategija pomoći razvoja ovog regiona. U usvojenim dokumentima pominju se ulaganja u infrastrukturu, veći pristup evropskim tržištima, veća podrška malim i srednjim preduzećima i nešto veća sredstva. Pominje se i mogućnost da se povećaju uloga Evropske unije u formulaciji strategije reformi i u održavanju makroekonomske stabilnosti. Pored toga, balkanske zemlje se upućuju na međusobnu saradnju, posebno u oblasti razvoja infrastrukture i unutar-regionalne trgovine.

Ova strategija je manje-više ista ona koja je bila na snazi i do sada. Dodatnih dvesta miliona evra u sledeće tri godine trebalo bi da bar delimično nadoknade smanjenje pomoći koja je bila posebno usmerena na rekonstrukciju fiksnih fondova i objekata, tamo

gde je bilo ratnih razaranja. S obzirom na povećane finansijske potrebe Balkana, ova dodatna sredstva neće imati neki značajan uticaj kako na stanje u javnim finansijama tako, što je mnogo važnije, na priliv privatnog kapitala.

Može se, dakle, reći da je solunski sastanak doneo potvrdu kontinuiteta u strategiji pomoći Evropske unije razvoju Balkana.

Partnerstvo i perspektiva

Novost koju donosi solunski sastanak jeste obećanje EU-a da će balkanske zemlje postati članice Evropske unije kada ispune uslove koji važe za sve i koji se neće menjati. Ovo obećanje može imati uticaj na politička kretanja u regionu i, preko toga, na privredna kretanja. Ključna pozitivna posledica, ukoliko bi došlo do tog pozitivnog efekta, bilo bi povećano interesovanje za ulaganje u ovaj region. Naime, zemlje koje su viđene kao sigurne buduće članice Unije postajale su po pravilu privlačne za investitore, posebno iz same Evropske unije. Ta privatna ulaganja igrala su odlučujuću ulogu u transformaciji zemalja u tranziciji, pa i nekih drugih novih članica Unije, koje su bile ili još uvek jesu manje razvijene.

U ovom je momentu teško predvideti kako će poslovni ljudi u Evropskoj uniji oceniti obećanje balkanskim zemljama da će postati članice Unije. Unija je izbegla da zemlje

Finansijska pomoć Zapadnom Balkanu preko CARDS programa (u milionima evra)

	2001	2002	2003
Albanija	37,5	44,9	46,5
BiH	105,23	71,9	63
Hrvatska	60	59	62
Makedonija	56,2	37,5	38,5
Srbija	193,8	179,7	229
Crna Gora	16,3	13	13,5
Kosovo	316	137,9	53
Region	20	43,5	31,5
Ukupno	805	587,4	537

Izvor: Evropska komisija, jun 2003.

Zapadnog Balkana nazove kandidatima za članstvo i novom odnosu je dala naziv *partnerstva*. Važnije od toga, zadržan je postojeći mehanizam poznat kao Proces stabilizacije i pridruživanja. Kaže se da će on biti obogaćen, ali nije lako videti u čemu će se sastojati to obogaćivanje. Kada je reč o institucionalizaciji partnerstva, ona bi mogla da jača sa vremenom. U ovom času, međutim, teško je videti da će Deklaracije iz Soluna imati neki veliki uticaj na odluke privatnih investitora.

U tom kontekstu, važno je videti šta je ono što će obezbediti da se interes za integraciju Balkana održava na odgovarajućem nivou i da se s vremenom povećava. Ovde bi trebalo ukazati na tri činioca. Prvo je promena u političkim preferencijama u zemljama Zapadnog Balkana. Jasno je da većina ovih zemalja ima značajne probleme, od kojih su neki ustavne prirode. Od balkanskih zemalja se očekuje da će početi da razmišljaju evropski, a ne balkanski. To pre svega znači da će evropsku integraciju staviti na sam vrh svog političkog dnevnog reda.

Druga promena jeste u pristupu vladavini prava. Reč je o drukčijem pristupu shvatanju bezbednosti, od onog zasnovanog na snazi vojske i policije ka onom zasnovanom na poštovanju zakona. Treća promena bi morala da se dogodi u privrednim rezultatima. Najbolja reklama svake zemlje je privredni rast. Ukoliko bi zemlje Zapadnog Balkana uspele da obezbede održivi rast od, recimo, pet odsto godišnje, percepcija čitavog ovog regiona bi se promenila u nekoliko godina. Sve dok je rast neubedljiv i pun makroekonomskih problema, biće teško ubediti Evropsku uniju da bi trebalo da pokaže povećani interes za integraciju ovog regiona.

Dan posle

Komentari posle solunskog sastanka uglavnom su realni. S jedne strane se ukazuje na to da Evropska unija nije prihvatila predlog da zemlje Zapadnog Balkana institucionalno tretira kao one koje se nalaze u procesu pridruživanja. Bez obzira na činjenicu da se u Deklaraciji usvojenoj na susretu u Solunu kaže da će se koristiti instrumenti koji su se pokazali dobrim u procesu pridruživanja zemalja koje postaju članice sledeće godine, konkretnih novina je malo. Ipak, postojeći mehanizmi, budući da do sada nisu bili naročito korišćeni, mogli bi da imaju pozitivan uticaj, ako im se prida veći značaj. Recimo, godišnji izveštaji Evropske komisije su veoma važni u političkim i privrednim krugovima u svetu. Takođe, potpisivanje ugovora o stabilizaciji i pridruživanju, koje tek predstoji Srbi-

Intervju: Bernhard Lamers, šef beogradske kancelarije Fondacije "Konrad Adenauer"

Odlaganje poskupljuje reforme

Reforme su bolne ali tu cenu treba platiti danas jer bi odlaganje ili izbegavanje reformi sutra koštalo još više

Kako Vi vidite proces evropeizacije Jugoistočne Evrope?

Ovaj region je, nesumnjivo, deo Evrope, i integracija u Evropsku uniju je nešto što ne bi trebalo da se dovodi u pitanje – ona je normalna i u potpunosti prihvaćena. Svaka zemlja daje doprinos svojim kulturnim bogatstvom, a Evropa predstavlja ideju baziranu na tradicionalnim vrednostima. Međutim, EU je i organizacija koja se temelji na solidarnosti među različitim državama.

Veoma dobar razlog za integraciju regiona jeste i politička i ekonomska saradnja koja osigurava mir i razumevanje. Integracija u EU će regionu pomoći da prebrodi tenzije iz prošlosti. Onoga dana, kad sve zemlje regiona budu u Evropskoj uniji, problemi granica više neće postojati, slobodni protok ljudi i kapitala biće zagarantovan. Postojeći problemi biće rešeni, a multietničnost, u pravom smislu te reči – realnost. Morate da shvatite da multietnička društva ne postoje samo ovde – ona su realnost u Evropi i uspele su da opstanu. Ona manjinama štite sva prava uz istovremeno poštovanje i očuvanje prava većine.

Kakva je uloga Nemačke u regionu, s obzirom na značaj koji vaša zemlja ima u ujedinjenoj Evropi?

Nemačka je nedvosmisleno ovaj region pomagala u prošlosti na svaki mogući način i nastaviće da deluje u tom smeru i u budućnosti. Jedan od najboljih dokaza za angažovanje Nemačke u regionu jeste i inicijacija Pakta za stabilnost Jugoistočne Evrope, koji je originalna nemačka ideja. Međutim, situacija sada takva da nacionalna spoljna politika ne treba više da igra toliko veliku ulogu. To polje bi trebalo da preuzme zajednička evropska spoljna politika. Nemačka, zajedno sa Grčkom, Italijom, Mađarskom, ili bilo kojom drugom starom ili novom državom članicom EU-a, ima jednako velik interes u stabilizaciji ovog regiona i njegovom konačnom uključenju u Evropsku uniju. Nemačka tu može da odigra značajnu ulogu, da podseti koliko je njoj samoj bilo teško u obnovi zemlje i ekonomije, kreiranju demokratske svesti u narodu, mirenju sa susedima. Jedna od najvećih prednosti za Nemačku u pogledu uključivanja ovog regiona u Evropsku uniju jeste proširenje zajedničkog tržišta. Uključenjem Zapadnog Balkana u EU, zajedničko tržište biće prošireno za novih pedeset miliona potrošača, a za nemačku privredu, koja je izvozno orijentisana, ovo je od izuzetne važnosti.

Jedan od dokaza koliko pažnju Nemačka poklanja Balkanu jeste i rad Fondacije "Konrad Adenauer" u Beogradu.

Osnovna ideja vodilja svih delatnosti naše Fondacije jeste doprinos demokratizaciji ovog društva kroz reforme u svakoj sferi, počev od tržišta i ekonomije. Mi nudimo svoje iskustvo u radu i programe na različitim poljima. Jedan od najvažnijih programa vezan je za evropsku integraciju. Tu smo ostvarili više projekata, poput izdavanja knjige *Evropa od A do Š*, organizacije seminara i putovanja političara i poslanika iz Srbije i Crne Gore u Nemačku. Takođe, veoma smo aktivni na stvaranju nove političke elite u ovom regionu. Kroz poseban program podelili smo 120 stipendija najboljim studentima Balkana. Isto tako, podržavamo dijalog između verskih zajednica. Veliku pažnju poklanjamo reformi ekonomije – organizovali smo mesečnu TV emisiju "Ekonomska put u budućnost". Sve to radimo s jednim ciljem, a to je demokratizacija društva kroz reformu sistema. Morate da shvatite da su reforme bolne i da mnogo koštaju, ali tu cenu treba platiti danas jer bi odlaganje ili izbegavanje reformi sutra koštalo još više!

VLADIMIR TOJAGIĆ

ji i Crnoj Gori, Albaniji i Bosni i Hercegovini, može takođe da ima značajan pozitivan uticaj. Isto važi i za diplomatsku aktivnost, kako u regionu, tako i u odnosima sa Evropskom unijom. Konačno, mnogo bolje bi mogla da se iskoristi spremnost Unije da dodatno otvori svoja tržišta izvozu sa Balkana.

S druge strane, već mogu da se čuju pozitivni odjeci u evropskim zemljama, budući da se manje očekivalo od ovog susreta. Ipak

se Evropska unija obavezala na integraciju Balkana. U javnosti, u EU-u se očekuje da će zemlje Balkana veoma angažovano raditi na tome da Uniju nateraju da to obećanje i održi. Ovo očekivanje imaće pozitivan efekat na poslovno viđenje ovog regiona. Potrebno je samo raditi tako da ono bude opravdano.

Autor je istraživač u Bečkom institutu za međunarodna ekonomska istraživanja (WIIW) i član Saveta BeCEI-a

Dugoročni proces umesto krupnih događaja

Osnovna tekovina skupa u Solunu ogleda se u kvalitativno novom tretmanu regiona sa stanovišta njegove evropske perspektive

PIŠE: DR. BRANISLAV MILINKOVIĆ

Upotrazi za atraktivnim naslovi- ma mediji su u svo- jim analizama samita EU-Zapadni Balkan pažnju usmerili na pita- nje finansijske pomoći i rokove do kada se može očekivati da naša zemlja postane puno- pravni član Unije. Osnovna tekovina skupa u Solunu ogleda se, međutim, u nečem dru- gom – kvalitativno novom tretmanu regiona sa stanovišta njegove evropske perspektive i početku procesa ojačanog partnerstva čiji je cilj da čitav Balkan postane deo EU-a. Mada nov za naš region, ovakav proces je karakte- rističan za logiku evropske integracije, koju uglavnom ne obeležavaju krupni događaji, već strpljivi naponi i dugoročni procesi.

Jedan od markantnijih noviteta koji će sva- kako obeležiti ovaj istorijski proces za Srbiju u Crnu Goru jeste pojačani politički dijalog između EU-a i zemalja članica Procesu stabi- lizacije i pridruživanja (PSP). Ovaj dijalog bi trebalo da se odvija kroz povremene forume EU-Zapadni Balkan na nivou šefova država ili vlada, redovne godišnje susrete ministra inostranih i unutrašnjih poslova, eventu- alne susrete na ministarskom nivou u dru- gim oblastima prema potrebi, susrete "trojke" EU sa zemljama regiona na nivou političkih direktora ministarstava inostranih poslova na zasedanjima Generalne skupštine UN-a i konsultacije u središtima međunarodnih orga- nizacija. Kao sledeći predsedavajući, Italija je već najavila da će organizovati prvi ministar- ski skup u ovom formatu.

Osnovni ciljevi osnaženog političkog dija- loga EU-Zapadni Balkan su jačanje prepozna- tljivosti PSP-a u evropskim razmerama, ocena njegovih rezultata, potvrda posebnog položa- ja koji je region dobio u Briselu, kao i dodatni podsticaj saradnji unutar regiona. Kao teme dijaloga mogu se pojaviti sva pitanja iz dome- na zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU-a, oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova ili razvoja unutar Unije. EU će ubuduće poziva-

ti članice PSP-a da se pridruže njenim deklara- cijama i izjavama, što je dobro sa stanovišta bližeg upoznavanja zajedničke spoljne i bez- bednosne politike EU-a, ali i izazovno ukoli- ko se radi o pitanjima gde ostali važni akteri, posebno SAD, imaju drugačiji stav.

Polazeći od iskazanih interesa i prioriteta EU-a i zemalja Zapadnog Balkana, može se očekivati da će saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, radi sprečavanja svih oblika organizovanog kriminala i bezbedno- sti granica, igrati važnu ulogu. Jačanje insti- tucija u članicama PSP-a podjednako je važno i njima samima i partnerima unutar EU-a. Zemlje regiona imaju prirodan interes za unapređivanje ekonomske saradnje i za dodatnu finansijsku pomoć, dok će ih Brisel i evropske prestonice podsećati na potrebu jačanja demokratije i ispunjavanje međuna- rodno preuzetih obaveza.

Dijalog EU-a sa članicama PSP-a pospešiće politički dijalog na još dva nivoa. Prvo, unutar samih država Zapadnog Balkana pojavice se potreba za češćim i tešnjim političkim konsul- tacijama, kako zbog unutrašnjih potreba tako i zbog procesa započetog u Solunu. Jačanje Procesu saradnje u Jugoistočnoj Evropi, čemu je značajno doprinelo nedavno predsedava- nje naše zemlje, dobro ilustruje ovaj trend. Drugo, može se očekivati pojačani dijalog

zemalja PSP-a sa zemljama kandidatima za članstvo (posebno Bugarskom i Rumunijom) i onima koje će uskoro postati punopravne članice (kao što su Slovenija, Češka, Slovačka ili Poljska) zbog razmene iskustava na putu evropske integracije.

Partneri u dijalogu EU-Zapadni Balkan sigurno nemaju jednaku težinu. Na jednoj strani je grupacija ekonomski najrazvijeniji- jih zemalja sveta koja pored težnje ka zao- kruženju procesa evropske integracije ima i globalnu ulogu u međunarodnim odnosi- ma. Na drugoj strani su države (po veličini i broju stanovnika svih pet zajedno otprilike kao Rumunija) koje su upravo izašle iz dece- nije ratova i kriza. Ipak, kao u svakom istin- skom dijalogu, trebalo bi očekivati da se radi o dvosmernoj ulici. Naravno da će balkanske zemlje imati mnogo toga da urade na unu- trašnjem planu i nauče u domenu zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU-a. Sigurno je da su u podređenom položaju jer očekuju finansijsku podršku i povoljnije uslove za eko- nomsku saradnju.

Ali, i one imaju šta da ponude. Kao region kroz koji prolaze kanali organizovanog krimi- nala i nelegalne migracije u pravcu Evropske Unije, ove zemlje imaju specifičan značaj u prioritetima EU-a. Kao zemlje koje su prošle kroz krize i nadvladale autoritarne sisteme u svojoj skorijoj prošlosti, one mogu imati korisna zapažanja vezana za delatnosti EU- a u sličnim situacijama u drugim delovima sveta. Na primer, u okviru OEBS-a, gde su za vreme predsedavanja Grčke započele redov- ne konsultacije EU-a sa članicama PSP-a, "troj- ka" EU-a se interesuje za stavove balkanskih kolega o pitanjima kao što su politika Unije prema Belorusiji ili pristup demokratizaciji zemalja Kavkaza i Centralne Azije.

Autor je ambasador Srbije i Crne Gore pri OEBS-u u Beču

Učesnici samita EU-Zapadni Balkan u Porto Karasu, 21. jun 2003.

Partnerstvo, a ne uslovljavanje

U odnosima EU i Zapadnog Balkana mi više nismo "nestašni đak" a Brisel "zahtevni učitelj", i to je najjači utisak ovog izveštača sa Solunskog samita

Koliki značaj strani novinari pridaju pitanjima evropske integracije Zapadnog Balkana, moglo se najjasnije proceniti na osnovu (manjeg) broja izveštača sa konferencije koju su za pripadnike sedme sile 21. juna priredili učesnici evropsko-balkanskih razgovora u Porto Karasu kraj Soluna, kao i po vrsti pitanja upućenih liderima regiona. Novinare je, naime, jedino zanimalo šta će biti sa Kosovom i koja će sve od ovih pet država potpisati bilateralni sporazum sa SAD o neizručenju američkih državljana Međunarodnom krivičnom sudu.

S druge strane, medijske poslenike iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije i Srbije i Crne Gore interesovalo je samo koliko će njihove zemlje dobiti novca od Brisela i kada će biti primljene u članstvo Evropske unije.

Nije, zato, čudo da su se i jedni i drugi vratili kućama pomalo razočarani jer svojim čitaocima/ gledaocima/ slušaocima nisu mogli da prenesu "vruće vesti" kakve su, inače, nacionalni lideri nagoveštavali mesecima pre Solunskog samita. Zajednička deklaracija objavljena posle susreta najviših predstavnika EU-a i šefova država ili vlada Zapadnog Balkana (koju objavljujemo na srednjim stranicama ovog broja "Evropskog foruma") ne nudi nikav epohalan preokret u odnosima između

EU-a i regiona, ne pominje (skore) rokove ni (zamašne) sume... pa je za prepoznavanje njenog značaja potreban dodatan napor, dublje čitanje, ponekad i "između redova".

Nema više "šargarepe i štapa" ?

Zašto su, ipak, ovaj papir – zajedno sa Solunskim planom za Zapadni Balkan, koji je dan pre toga usvojio Evropski savet – poznavoci regionalnih (ne)prilika nazvali "istorijskim" a sam događaj, Solunski samit EU – Zapadni Balkan, "istorijskom prekretnicom"?

Prvo, duga i zamorna politika "šargarepe i štapa", koju su Evropska unija i SAD primenjivale prema zemljama bivše SFRJ, minus Slovenija, plus Albanija, izgleda da će najzad biti napuštena. Umesto uslovljavanja, EU nam nudi "evropsko partnerstvo". Uključivanje u njene programe i projekte, politički dijalog, parlamentarna saradnja i onih 208 miliona dolara dodatka na postojeće fondove CARDS-a u naredne tri godine možda ne izgleda mnogo, ali nagoveštava da je Unija spremna da nas, najzad, prihvati kao ozbiljnu, odgovorna društva koja su izašla iz "demokratskog puberteta" i sposobna su da ispune sve svoje obaveze na putu do zrelosti – i članstva u Evropskoj uniji, "klubu odraslih". Sa naše strane, to znači da više nećemo čekati pohvale ili grdnje iz Brisela, već ćemo i oni i mi raditi, sa poznatim ishodom, ono što smo se dogovorili u Solunu.

Drugo, ne manje važno, Evropska unija je sa okolišnih obećanja prešla na jasan i nedvosmislen poziv Zapadnom Balkanu u svoje članstvo. Mi nismo "prirepici" na okrajku Evrope koja će nas, iz samilosti, jednog dana pustiti da se "ušunjamo" u njene redove. Mi smo dobrodošli kao ravnopravni među jednakima, koji neće samo uzimati iz zajedničkog tanjira, već svojim radom, znanjem i privrženošću doprinosti dobiti i blagostanju

ujedinjene porodice evropskih naroda.

Treće, opredelivši se za evropski put, zemlje Zapadnog Balkana su iz Soluna poslale poruku svojim komšijama, ostatku Evrope i svetu da su prevazišle teške i mučne naslage prošlosti, da su neslogu zamenile saradnjom, sukobe političkim dijalogom i trgovinom, nacionalne netrpeljivosti tolerancijom, uskogruđe interese brigom o zajedničkim interesima regiona i kontinenta. Možda su reči, kojima su se balkanski lideri obratili novinarima posle razgovora na Halkidikiju, bile pomalo jednoobrazne i "doterane", ali to nije umanjilo činjenicu da su njima iskazana zajednička osećanja – želja da svi njihovi građani žive u miru, stabilnosti i ekonomskom prosperitetu, u pravnoj državi koja će štititi njihova prava i slobode i koja će ih, ubrzo, uvesti u naručje Evropske unije.

Do tog dana će, obećali su, posvršavati sve one mnogobrojne poslove koje su pre njih morali da dovrše drugi – istočnoevropski i centralnoevropski – pretendenti na ulazak u EU. Ali, u tome će moći da računaju na punu podršku i velikodušnu pomoć Unije, kakvu su dobili njihovi prethodnici. Koncept evropskog partnerstva je ona najvažnija sadržajna novina u Procesu stabilizacije i pridruživanja, kojom EU praktično uvodi region u pretprijemni status.

Balkanska lekcija za Evropu

Četvrto, čak i da se proces našeg pridruživanja EU-u oduži – s obzirom na to da je pred Unijom veliko proširenje za deset novih članica, donošenje prvog evropskog ustava, uspostavljanje novih odnosa sa SAD i preraspodela snaga unutar EU-a i prema ostatku sveta – samo putovanje je vredno truda, jer će nas približiti evropskim standardima (i evropskom standardu!), rezultirati modernijom, efikasnijom i pouzdanijom državnom upravom, jačim demokratskim institucijama, otvorenijom i konkurentnijom tržišnom ekonomijom... Naravno, samo ako se potrudimo ("ključ je, naime, u vašim rukama", poručuje Brisel).

I najzad, peti razlog što je Solunski samit (ipak) značajan, naročito sa stanovišta naše zemlje, potražimo u izjavi predsednika Srbije i Crne Gore Svetozara Marovića, koji je u Porto Karasu rekao da, bez obzira na to da li će dve republike ostati zajedno ili će se odvojiti u zasebne države, njihova evropska orijentacija neće biti dovedena u pitanje niti će biti ugroženi mir, bezbednost i stabilnost njihovih građana, regiona i Evrope. Ako to zaista bude tako, Evropska unija i svet moći će ponešto i da nauče od nas, umesto da nam dele lekcije.

ALEKSANDRA MIJALKOVIĆ

SOLUNSKA DEKLARACIJA

usvojena na Samitu lidera Evropske unije i zemalja Zapadnog Balkana 21. juna 2003. u Porto Karasu pored Soluna

Mi, predsednici država ili vlada zemalja članica EU-a, zemalja kandidatkinja za članstvo u EU-u i potencijalnih kandidata (Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Srbija i Crna Gora), kao i predsednik Evropske komisije, a u prisustvu predsednika Evropskog parlamenta, generalnog sekretara Evropskog saveta, specijalnog predstavnika generalnog sekretara UN-a za Kosovo, specijalnog koordinatora Pakta za stabilnost Jugoistočne Evrope i visokog predstavnika za BiH, na sastanku u Solunu usvojili smo sledeće:

1. Svi mi prihvatamo demokratske vrednosti, vladavinu prava, poštovanje ljudskih i manjinskih prava, solidarnost i tržišnu ekonomiju, u potpunosti svesni da oni čine osnove Evropske unije. Poštovanje međunarodnog prava, nepovredivosti međunarodnih granica, mirno rešavanje sukova i regionalna saradnja najvažniji su principi kojima smo posvećeni. Snažno osuđujemo ekstremizam, terorizam i nasilje, bilo da su njihovi motivi etničke, političke ili kriminogene prirode.
2. Evropska unija ponovo naglašava svoju nedvosmisleni podršku evropskoj perspektivi zemalja Zapadnog Balkana. Budućnost ovog regiona je u EU-u. Sadašnje proširenje EU-a i potpisivanje sporazuma u Atini u aprilu 2003. godine inspirišu i ohrabruju zemlje Zapadnog Balkana da krenu istim putem uspeha. Pripreme za integraciju u evropske strukture i, konačno, u članstvo u EU-u, prihvatanjem evropskih standarda, izazov je koji im predstoji. Evropska komisija upravo razmatra prijavu Hrvatske za članstvo u EU. Brzina napredovanja, međutim, u rukama je samih zemalja regiona.

Zemlje regiona u potpunosti dele ciljeve ekonomske i političke zajednice i očekuju da im pridruživanje EU-u pomogne u njihovom ostvarivanju i ojača prisustvo u svetu.

3. "Solunski plan za Zapadni Balkan: ka evropskoj integraciji", dokument koji je juče (20. juna) potpisao Evropski savet, predstavlja

novi važan korak u privilegovanim odnosima između EU-a i Zapadnog Balkana. Njen sadržaj će biti smatran našim zajedničkim planom i mi obećavamo da ćemo se posvetiti njenom ostvarivanju. Zemlje regiona će takođe svoje napore usmeriti na ispunjenje preporuka na koje se Plan odnosi.

4. Potvrđujemo da će Proces stabilizacije i pridruživanja (PSP) ostati okvir za evropsku integraciju zemalja Zapadnog Balkana, sve do njihovog budućeg punog članstva u EU. Sam PSP i perspektive koje otvara služiće kao sidro reformi u regionu, na isti način na koji je to proces pristupanja bio za zemlje srednje i istočne Evrope. Napredak svake zemlje ponaosob na njenom putu ka EU-u zavisice od njenih sopstvenih postignuća u ostvarivanju kriterijuma iz Kopenhagena i uslova utvrđenih PSP-om, a potvrđenih u završnoj deklaraciji Zagrebačkog samita (u novembru 2000). Zemlje Zapadnog Balkana visoko cene godišnji mehanizam revizije PSP-a koji je zasnovan na izveštajima Evropske komisije i obećavaju da će ispuniti preporuke.

Zapadnobalkanske zemlje pozdravljaju odluke EU-a da ojača politiku stabilizacije i pridruživanja prema regionu i da je obogati iskustvima proširenja. Posebno pozdravljaju uspostavljanje evropskog partnerstva, kao i odluke za povećanje saradnje u oblasti političkog dijaloga, zajedničke spoljne i bezbednosne politike, parlamentarne saradnje, podrške izgradnji institucija i učešće u programima Unije. Imaće u vidu aktuelnu raspravu o povećanju budžeta za finansijsku pomoć EU regiona kroz CARDS program.

5. U potpunosti podržavamo sprovođenje Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti UN-a o Kosovu i politiku UNMIK-a "standardi pre statusa"; ostajemo posvećeni sporazumima iz Dejtona i Pariza i ohrabrujemo punu primenu sporazuma iz Ohrida i Beograda. EU i zemlje obuhvaćene PSP-om u potpunosti podržavaju Međunarodni

krivični sud, u skladu sa odgovarajućim odlukama EU-a. Zemlje Zapadnog Balkana zalažu se za potpunu i nedvosmisleni saradnju sa Haškim tribunalom. Njegov rad, po svim otvorenim pitanjima, uključujući i transfer preostalih optuženika u Hag, trebalo bi da napreduje bez zastoja. Pravda za sve ratne kriminalce je zakonski, politički i moralni imperativ kojem smo svi mi odani.

Održivi povratak izbeglica i raseljenih lica je kritičan za etničko pomirenje i merilo je demokratske zrelosti; on ostaje visok prioritet. Naglašavamo ulogu obrazovanja, kulture i omladine u promociji tolerancije, osiguranja etničke i verske koegzistencije i oblikovanja modernih demokratskih društava.

Fragmentacije i podele po etničkoj liniji su nespojive sa evropskom perspektivom koja će delovati kao katalizator za rešavanje problema (te vrste) u regionu.

EU obećava da će ispuniti svoja obećanja prema Jugoistočnoj Evropi, naročito u političkim i bezbednosnim operacijama, ali joj je u tome neophodno angažovanje i drugih međunarodnih aktera. Mi svi visoko cenimo saradnju EU-a sa SAD i NATO-om u regionu, u okviru rezolucija UN-a, kao i ulogu drugih međunarodnih organizacija i finansijskih institucija koje deluju na ovom području. Podstičemo njihovu bližu saradnju.

6. Organizovani kriminal i korupcija su realna prepreka demokratskoj stabilnosti, vladavini zakona, ekonomskom razvoju i izgradnji građanskog društva u regionu, i taj problem najviše brine EU. Njihovo suzbijanje je glavni prioritet EU. Zemlje PSP-a će se posvetiti definisanju i primeni mera iz *Solunskog plana*, proisteklim na Londonskoj konferenciji u novembru 2002. Posebna će se pažnja posvetiti borbi protiv šverca ljudi. Zemlje regiona su se takođe obavezale da se efikasno bore protiv ilegalne imigracije i za bolju graničnu kontrolu i upravljanje granicama (pre-

ma evropskim standardima), a sve u skladu sa *Solunskim planom* i dokumentima sa skupa u Ohridu, u maju 2003.

7. Uvažavamo značaj liberalizacije viznog režima za građane Zapadnog Balkana. Sve smo da napredak u ovoj oblasti zavisí od uspešnosti reformi u oblastima kao što je jačanje vladavine prava, suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije i ilegalne migracije, kao i jačanje administrativnih kapaciteta u kontroli granica i bezbednosti dokumenata. Zemlje Zapadnog Balkana pozdravljaju nameru Komisije da nastavi razgovore, u okvirima PSP-a, sa svakom od njih, radi utvrđivanja neophodnih uslova koji se moraju ispuniti da bi u ovoj oblasti bio učinjen napredak.

ni i da uspostave redovan ekonomski dijalog sa svakom zemljom regiona.

S obzirom na to da su mala i srednja preduzeća ključna za obezbeđenje radnih mesta, inovacija i bogatstva, i od suštinskog su značaja za funkcionisanje konkurentnih tržišnih privreda, zemlje PSP-a se obavezuju da će poštovati i sprovoditi principe iz Evropske povelje o malim preduzećima.

9. Ponovo ističemo da približavanje Evropskoj uniji ide ruku pod ruku sa razvojem regionalne saradnje. Zemlje Zapadnog Balkana i, gde je to primenljivo, druge zemlje učesnice obavezuju se da podstiču konkretne ciljeve i inicijative, zajedno

sije, Pakta za stabilnost i Procesu saradnje JIE, koji postepeno postaje izvorni glas regiona.

10. Od našeg susreta u Zagrebu u novembru 2000, učinjen je značajan napredak ka stabilnosti, demokratiji i ekonomskom oporavku u svim zemljama Zapadnog Balkana, kao i u oblasti regionalne saradnje i njihovih dobrosusedskih odnosa, na korist njihovih građana i Evrope u celini. Sve zemlje regiona su, takođe, napravile veliki korak u približavanju EU-u, u poređenju s periodom od pre tri godine. Istovremeno, ove zemlje su – svesne da bi trebalo još mnogo toga da učine – posvetile svoje napore ubrzanju reformi. EU obećava punu podršku njihovim nastojanjima.

DEO HOTELSKOG KOMPLEKSA U OAZI PORTO KARAS NA HALKIDIKIJU

8. Ekonomski napredak je od suštinskog značaja za dugoročnu stabilnost i demokratiju u regionu. Potrebni su trajni naponi i strukturne reforme da bi se uspostavile funkcionalne tržišne privrede, postigao održiv razvoj i osigurala zaposlenost.

Potvrđujemo važnost razvoja savremenih mreža i infrastrukture u energetici, saobraćaju i telekomunikacijama u regionu, u skladu sa transevropskim mrežama. Podržavamo dalju međunarodnu podršku u ovim oblastima, pre svega posredstvom Evropske investicione banke i drugih finansijskih institucija, kao i privatnih investitora.

Zemlje PSP-a pozdravljaju odluke EU-a da razmotre dalje mere za unapređenje međusobne trgovine, da prošire unutrašnje energetske tržište EU-a na region u celi-

sa onima iz *Solunskog plana*, kao što su jačanje slobodne trgovine u regionu, uklanjanje viza, prikupljanje malog oružja, stvaranje regionalnog tržišta električne energije i gasa, razvoj transportne, energetske i telekomunikacione infrastrukture, upravljanje vodama i životnom sredinom, istraživanje tehnologije i razvoja, prekogranična i parlamentarna saradnja.

Naša podrška Paktu za stabilnost Jugoistočne Evrope, koji je komplementaran sa procesom stabilizacije i pridruživanja EU-u, i njegovim glavnim ciljevima, nastavlja se. Pozivamo Pakt da se posebno usmeri na zadatke iz *Solunskog plana*. Podržavamo inicijative za regionalnu saradnju kao što su Proces saradnje zemalja Jugoistočne Evrope, Jadransko-jonska inicijativa i Centralnoevropska inicijativa. Ohrabrujemo dalju saradnju između Evropske komi-

Dogovorili smo se da se na ovom nivou povremeno sastajemo, u okvirima foruma EU–Zapadni Balkan, da bismo razmotrili teme od zajedničkog interesa, ocenili napredak zemalja regiona na njihovom putu ka EU-u i razmenili mišljenja o razvoju glavnih događaja u EU-u. Godišnji sastanci ministara spoljnih poslova, ministara pravosuđa i unutrašnjih poslova održavaće se prema potrebi. Zemlje koje upravo pristupaju EU-u i zemlje kandidatkinje za članstvo u EU biće u potpunosti uključene. Pozdravljamo nameru nastupajućeg italijanskog predsedavanja Evropskom unijom da organizuje prvi susret ove vrste do kraja tekuće godine. Ostali ministri se takođe mogu sastajati prema potrebi.

Solun, 21. jun 2003.

Ustavna povelja državne zajednice evropskih naroda

Manje zemlje bez podrške većih neće samostalno moći da donesu ni jednu jedinu odluku. Nemačka, Velika Britanija, Francuska, Italija i Španija bi tako zajedno mogle da nadglasaju ostalih dvadeset zemalja članica Unije

PIŠE: VLADIMIR TOJAGIĆ

Istorijski Nacrt evropskog ustava, plod šesnaestomesečnog rada Evropske konvencije, nakon mnogo iščekivanja predstavljen je na tek završenom samitu u Solunu. Kako to obično biva, odmah su usledile reakcije sa najširim spektrom komentara, od sveobuhvatnog oduševljenja samim istorijskim činom usvajanja prvog ustava Evropske unije do potpunog razočarenja prilično nedorečenim tekstom predstavljenim na oko dvesta stranica.

Ustavna povelja

Šta zapravo sadrži evropski ustav? Prva stvar koja pada u oči je činjenica da će buduću najviši pravni akt Evropske unije morati da ratifikuju nacionalni parlamenti svih država članica, što mu, samo po sebi, daje status međunarodne povelje više nego prvog ustava. Stoga ga mnogi s pravom nazivaju *ustavnom poveljom*. Kao posledica sledi da će njegova svaka, pa i najmanja buduća promena morati da bude jednoglasno odobrena od strane vlada ili parlamenata država članica.

Putpuno je jasno da je plod višemesečnih napora Valeri Žiskar d'Estena i njegovih kolega rezultat kompromisa u najširem smislu. Kako bi inače uspeli da se zadovolje različiti, ponekad i dijametralno suprotni zahtevi sadašnjih država članica i zemalja kandidata?

Budući ustav Evropske unije zamenice sve dosadašnje osnivačke ugovore Evropskih zajednica, pa će samim tim i konačno baciti u istoriju brojna preklapanja nadležnosti koja su bila rezultat kontradiktornosti različitih ugovora. Kada je reč o državnom aparatu buduće Evropske unije, došlo je do prilično

značajnih promena. Na čelo Evropskog saveta, svojevrsnog predsedništva Evropske unije, dolazi *predsednik* kojeg će birati sam Evropski savet, na period od dve i po godine. Njegove osnovne nadležnosti biće mahom protokolarne – predstavljaće Uniju u svetu i sprovoditi planove EU-a. Još jedna novina je i uvođenje evropskog ministra spoljnih poslova ili *šefa diplomatije* EU-a. Ova pozicija ujedinjuje dve sadašnje – komesara za spoljne odnose i specijalnog izaslanika za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku, odnosno sadašnja radna mesta Krisa Patena i Havijera Solane.

Podela vlasti

Podela vlasti na izvršnu, zakonodavnu i sudsku samo je delimično izvršena, tako da će različita tela Evropske unije i u budućnosti deliti neke nadležnosti. Po Nacrtu ustava, ostaju tri glavna organa EU-a – Evropski savet, Evropska komisija i Evropski parlament. Kako sada stvari stoje, jedno do sada veoma bitno telo – Savet ministara Evropske unije – prestaje da postoji. U nadležnosti *Evropskog saveta*, koji okuplja lidere svih zemalja članica Unije i koji se sastaje najmanje četiri puta godišnje, biće donošenje odluka. Način glasanja u Evropskom savetu će za najveći broj odluka biti kvalifikovanom većinom, što znači da će odluka biti važeća samo ako za nju glasaju oni lideri koji predstavljaju najmanje 60

odsto stanovništva Evropske unije. To praktično znači da manje zemlje bez podrške većih neće samostalno moći da donesu ni jednu jedinu odluku.

Prostom računicom vidi se da bi, recimo, Nemačka, Velika Britanija, Francuska, Italija i Španija zajedno mogle da za bilo koju odluku nadglasaju ostalih dvadeset zemalja članica Unije! Ovo je i bio predmet sporenja između manjih i većih zemalja, te su zbog toga veće zemlje popustile kada je u pitanju sastav Evropske komisije. Od novembra 2009. godine će *Evropska komisija*, telo koje daje inicijativu za zakone i nadgleda njihovo sprovođenje, imati dvadeset pet članova, po jednog iz svake zemlje članice. Međutim, deset komesara ostaće bez prava glasa, dok će preostalih petnaest *ključnih* članova Evropske komisije donositi sve odluke. Kako male zemlje i ovog puta ne bi ostale bez svojih glasova, biće uveden striktan plan rotacije komesara koji tek treba da bude utvrđen. Najveći dobitnik ovim ustavom je *Evropski parlament*, kojem su konačno ozbiljnije proširena ovlašćenja. Njega će, nakon proširenja EU-a sačinjavati 736 članova, a ni jedna zemlja neće imati manje od četiri predstavnika koji se biraju na petogodišnji mandat. Evropski parlament će ubuduće birati predsednika Komisije, a pridodate nadležnosti se odnose na pravosuđe, poljoprivredu, budžet EU-a i ostale oblasti iz kojih je Parlament ranije bio isključen.

Koje još promene donosi Evropski ustav

Najveće promene vezane za evropsko zakonodavstvo odnose se na oblast unutrašnjih poslova i pravosuđa. Imigraciona politika će se harmonizovati, ali će većina odluka biti i dalje donošena jednoglasno. Do određenih promena došlo je i kod politike davanja azila i politike prema izbeglicama, što je posebno obradovalo Veliku Britaniju koja je do sada primala najveći broj azilanata i izbeglica iz trećih zemalja, pa ujedinjavanje imigracionih politika vidi kao svoju šansu za buduću ravnomerniju raspodelu pretendencata na evrop-

sko sklonište. Jedna od značajnih novina je i najava eventualne harmonizacije krivičnih zakona, posebno kada su u pitanju teška krivična dela koja mogu ugroziti i druge zemlje, poput korupcije i organizovanog kriminala. Postoji i predlog za uvođenje Evropskog javnog tužioca, ali s obzirom na to da uvođenje ove funkcije zahteva jednoglasnu odluku, to zvuči manje verovatno.

Možda se najvažnija novina odnosi na praktičnu legalizaciju Evropske unije kao pravnog lica. Do sada je svaka odluka zahtevala, pored saglasnosti i zvaničan potpis svih zemalja članica. Sada se ovo menja jer EU i formalno-pravno počinje da postoji. To znači da će Evropska unija moći samostalno da potpisuje međunarodne ugovore i time obavezuje svoje članice. Nada svih proevropljana ostaje da EU zameni i Veliku Britaniju i Francusku u Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija, ali malo ko ozbiljno može da poveruje čak i u najmanju mogućnost da se Pariz i London zarad Brisela odreknu svojih stolica u *svetskoj vladi*.

Sastavni deo evropskog ustava biće i Povelja o osnovnim pravima, koja garantuje široku socijalnu pravdu. Ona uključuje i pravo na štrajk, pravo na posao, pravo na informisanje i konsultaciju radnika, ali i pravo na besplatnu uslugu nalaženja posla! Posebnu bojazan prema ovim odredbama izrazili su Britanci, Irci i neke zemlje srednje Evrope koje se plaše da će ih ova prava dovesti do deregulacije njihovih sopstvenih tržišta rada.

Kada su u pitanju ekonomija i politika zajedničkog tržišta, malo toga se promenilo. Grupa zemalja iz tzv. evro-zone ostaje privilegovana da odlučuje o sopstvenoj fiskalnoj politici, a odluke u budžetu Unije će se i dalje donositi jednoglasno.

Novina je da ustav definiše i način istupanja zemlje iz Evropske unije. Ukoliko, iz bilo kog razloga, neka zemlja odluči da više ne želi da bude članica kluba, mora dve godine unapred da obavesti ostale zemlje članice da želi da istupi i – to je to!

Zapadni Balkan

S obzirom na to da su zemlje obuhvaćene Procesom stabilizacije i pridruživanja još uvek samo potencijalni kandidati za članstvo u porodici evropskih naroda, njihovi predstavnici nisu ni učestvovali u 105-očlanoj Evropskoj konvenciji, za razliku od zemalja članica i zemalja kandidatkinja. Postavlja se pitanje šta novi ustav donosi zemljama tzv. Zapadnog Balkana. Svesni toga da je naša zemlja, ma koliko to nama nekada izgledalo drugačije, realno mala, i to u svakom pogledu, naš politički uticaj, kada se jednoga dana i pri-

Ugovor iz Nice - učešće u glasanju zemalja članica i zemalja kandidatkinja u određenim telima Evropske unije i procena BeCEI-a za zemlje zapadnog Balkana

Zemlja	Evropski parlament	Evropski savet	Komitet regiona
Austrija	17	10	12
Belgija	22	12	12
Danska	13	7	9
Finska	13	7	9
Francuska	72	29	24
Grčka	22	12	12
Holandija	25	13	12
Irska	12	7	9
Italija	72	29	24
Luksemburg	6	4	6
Nemačka	99	29	24
Portugalija	22	12	12
Španija	50	27	21
Švedska	18	10	12
Velika Britanija	72	29	24
EU-15	535	237	222
Češka republika	20	12	12
Estonija	6	4	7
Kipar	6	4	6
Letonija	8	4	7
Litvanija	12	7	9
Mađarska	20	12	12
Malta	5	3	5
Poljska	50	27	21
Slovačka	13	7	9
Slovenija	7	4	7
EU-25	682	321	317
Bugarska	17	10	12
Rumunija	33	14	15
EU-27	732	345	344
Albanija	6	4	6
Bosna i Hercegovina	9	4	7
Hrvatska	12	7	9
Makedonija	7	4	7
Srbija i Crna Gora	17	10	12
EU-32	783	374	385

Izvor: EU-15, EU-25, EU-27 - Podaci Evropske komisije; EU-32 - Procena BeCEI

ključimo Evropskoj uniji, biće možda i manji nego što bi to bio sada. Tendencija koja je prisutna u procesu evropskih integracija je prenošenje nadležnosti na nadnacionalni nivo, te se samim tim i delimična federalizacija Evropske unije novim ustavom može videti kao logičan nastavak odavno započetog procesa.

Ipak, kad je naša zemlja u pitanju, moramo biti svesni jedne činjenice. Ulazak u Evrop-

sku uniju je kao ućlanjenje u golf klub. Kada igrač ulazi u novi klub on prihvata pravila kakva u njemu postoje i postepeno se uključuje u proces odlučivanja jer nije u mogućnosti da pre toga klub prilagođava sebi i svojim potrebama. Ali, kada jednom bude u mogućnosti da u skladu sa svojom snagom učestvuje u donošenju odluka, prednosti postaju višestruke!

Autor je koordinator projekata u BeCEI-u

Ko predvodi, a ko čeka

Funkcionalna državna zajednica je preduslov približavanja Srbije i Crne Gore EU

PIŠE: MAJA KOVAČEVIĆ

Najveća prepreka u Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP) bila je nepostojanje funkcionalne zajednice Srbije i Crne Gore. Početni korak u prevaziđenju ovog problema predstavljao je Beogradski sporazum, potpisan u martu 2002. godine uz posredovanje predstavnika Evropske unije. Nakon toga usledila je izrada Ustavne povelje, čijim usvajanjem je u proleće 2003. godine nastala nova državna zajednica Srbija i Crne Gore. S obzirom na to da su u procesu integracije u EU izgubljene praktično dve godine, neophodno je ponovo ukazati na osnovne preduslove za njegovo ubrzanje u budućnosti.

POLITIČKA STABILNOST: Treba imati u vidu da je nemoguće uspešno voditi Proces pridruživanja u uslovima snažne krize političkih institucija, sa nejasnim centrima odlučivanja.

POLITIČKI KONSENZUS: On ima odlučujući značaj kako bi zemlja bila prepoznata kao pouzdan i odgovoran partner EU-a u ovom procesu. Samo na osnovu ozbiljnog političkog konsenzusa može se formulisati strategija evropskih integracija koja će zaista i biti primenjena. Zato je i pokrenuta inicijativa da se u Srbiji i Crnoj Gori (ubrzno) formira savet za evropske integracije koji bi činili predsednik SCG, premijeri država članica, šef diplomatije SCG, ministar spoljnih poslova, kao i republički ministri za ekonomske odnose sa inostranstvom. Cilj formiranja ovog Saveta je da se obezbedi politički efikasno upravljanje Procesom pridruživanja u narednom periodu.

JASNA PODELA NADLEŽNOSTI: Proces pridruživanja i pristupanja EU-u u svakoj zemlji zahteva definisanje horizontalne podela nadležnosti između ministarstava i drugih organa. U našem slučaju, ozbiljnu prepreku predstavlja vertikalna podela nadležnosti između država članica i zajednice SCG. Uprkos činjenici da su institucije SCG uglavnom oformljene (sa izuzetkom Suda koji još nije počeo da funkcioniše), ostala su otvorena mnoga pitanja nadležnosti, pre svega u međunarodnim odnosima (ko preuzima i ispunjava međunarodne obaveze?).

DOBRO ORGANIZOVAN INSTITUCIONALNI SISTEM: Ovo podrazumeva kako organizaciju

rada vlade tako i organizaciju u okviru samih ministarstava, parlamenta, i efikasno funkcionisanje odnosa vlada – parlament. U SCG se ovaj sistem još uspostavlja i odvija se različitom brzinom u Srbiji, Crnoj Gori i na nivou zajednice.

POSTOJANJE JEDINSTVENOG TRŽIŠTA: U slučaju Srbije i Crne Gore, ovo je dodatni preduslov, koji bi se u drugim uslovima podrazumevao. Gotovo godinu dana trajala je izrada Akcionog plana za harmonizaciju tržišta Srbije i Crne Gore. Nakon njegovog usvajanja u Srbiji i u Crnoj Gori, Evropska komisija je (u pismu komesara Krisa Patena), baš uoči Solunskog samita, uputila više ozbiljnih primedbi na njegov sadržaj.

Pre svega, smatra se da institucionalni okvir jedinstvene spoljnotrgovinske politike nije dovoljno snažan, te da je nejasno kako će se ova politika sprovoditi kroz dva potpuno odvojena trgovinska režima. Mehanizam za rešavanje sporova, koji treba da funkcioniše kroz rad paritetnog tela, ocenjuje se kao spor i previše složen, a time i neefikasan. Traži se da Carinska kancelarija na nivou SCG raspolaže pravom na direktnu primenu svojih odluka. U pogledu carinske tarife, zahteva se da bude uspostavljena jedinstvena tarifa i uklonjeni svi posebni trgovinski aranžmani, uključujući posebne kvote, izvozna i uvozna opterećenja i posebne trgovinske odbrambene mere. Smatra se neodrživom svaka dvostruka provera na administrativnoj granici između Srbije i Crne Gore i ona se ocenjuje kao administrativna prepreka koja ugrožava pristup tržištu u celini.

Evropska komisija smatra da zaštita intelektualne svojine i zajednička antimonopol-ska politika, koje će se primenjivati na jedinstvenom tržištu, moraju biti uključene u Akcioni plan. Najzad, upozoreno je i da se sporazumi o slobodnoj trgovini, potpisani sa zemljama regiona, ne primenjuju na teritoriji Crne Gore, što izaziva ozbiljnu zabrinutost, pa je neophodno hitno pronaći rešenje koje neće ugroziti do sada uložene napore na uspostavljanju regionalne zone slobodne trgovine. Može se, dakle, očekivati da će Evropska komisija insistirati upravo na ovim elementima kao preduslovu za izradu pozitivne studije o izvodljivosti pregovora EU-a sa SCG.

Autorka je direktorka Kancelarije za pridruživanje SCG Evropskoj uniji

Mnogo koordinatora, malo koordinacije

Broj potencijalnih ili stvarnih "koordinatora" za evropsku integraciju umnožio se, ali jasna institucionalna rešenja još nisu utvrđena, o operativnom radu da i ne govorimo

PIŠE: DR DUŠKO LOPANDIĆ

Odgovor na ovo jednostavno pitanje nije sasvim jednostavan. I suprotni stavovi, kao što su "mnogi" ili "niko u potpunosti", mogu biti tačni. Ako bismo pitanje postavili u kondicionalu: "ko bi trebalo da vodi evropske poslove?", takođe bismo mogli da dobijemo više odgovora. Ali, pre nego što ih navedemo, možda nije nevažno da ukažemo na značaj rešenja ovog pitanja.

Evropska unija je stvorena i razvijana kao složen pravno-institucionalni sistem i on funkcioniše na osnovu jasnih procedura i pravila ponašanja koja ne zavise od konjunkturnih političkih okolnosti niti od trenutnih improvizacija. Od zemalja partnera Unija takođe očekuje da funkcionišu kao pravne države čiji organi imaju jasne nadležnosti i predviđive postupke u funkcionisanju.

Efikasnost, odgovornost, jasnost pravila i transparentnost neka su od načela funkcionisanja organa EU-a, posebno Evropske komisije, koji se traže i od korespondentskih institucija u zemljama koje se uključuju u proces evro-integracije. Što je bolja i efikasnija organizacija "evropskih poslova" u jednoj zemlji, to su i veće šanse te zemlje da ubrza tempo svoje integracije u EU. I obrnuto.

Mi smo, nažalost, već izgubili vreme. Jedan od prvih zahteva koje je Komisija EU-a (KEU) imala u vreme uspostavljanja institucionalizovanih veza sa vladom – tada Savezne Republike Jugoslavije (početkom 2001. godine) – bio je da se odredi samo jedna institucija (*focal point*) preko koje bi išle glavne komunikacije i koordinacija rada svih nadležnih tela u

SRJ, odnosno da se na našoj strani formira posebna kancelarija (*office*). KEU je u tu svrhu predvidela i posebna sredstva kojima je trebalo da se podrži razvoj institucija (*institution-building*) formiranih za evropsku integraciju. Iako su sredstva uglavnom potrošena, dosadašnja iskustva sa formiranjem ove kancelarije nisu pozitivna. Odgovornost za to snosi i "ljudski faktor", ali najvećim delom problem proizlazi iz sporog formiranja državne zajednice Srbije i Crne Gore, odnosno njenih nadležnih organa.

U međuvremenu, broj potencijalnih ili stvarnih "koordinatora" za evropsku integraciju umnožio se (pored nivoa države zajednice, koordinacija sada postoji i na nivoima obeju republika), ali jasna institucionalna rešenja još nisu utvrđena. O operativnom radu da i ne govorimo.

Ustavnom poveljom Srbije i Crne Gore predviđeno je da poslove saradnje i pregovora sa EU-om vodi ministar za ekonomske odnose sa inostranstvom. Pri tom, tvorci Ustavne povelje su nekako smetnuli s uma da je posao koordinacije saradnje sa EU-om u suštini orijentisan u 90 odsto slučajeva na *internu koordinaciju* (uklađivanje rada raznih organa i harmonizacija propisa u zemlji), pa su za poslove na ovom planu zadužili drugog ministra (za unutrašnje ekonomske poslove). Osim ova dva ministra, za pitanje saradnje sa EU-om su po definiciji zainteresovani i predsednik Saveta ministara, kao i ministar spoljnih poslova. Dakle, ovde već imamo veći deo Saveta ministara.

Međutim, sasvim je jasno da se posao evropske integracije neće pomaći sa mrtve tačke sve dok nadležni republički predstavnici ne budu u potpunosti uključeni u politički i tehnički deo aktivnosti. Sa jedne strane, dakle, neophodno je formiranje *Saveta za evropske integracije*, koji bi predstavljao političku koordinaciju za tri nivoa (državna zajednica i dve republike), ali koji mora da ima i neophodnu administrativnu podršku (kancelarija za pridruživanje i nadležna ministarstva). S druge strane, neophodno je da i saradnja raznih tehničkih tela i organa bude institucionalno dogovorena, kako ne bi bila podložna *ad hoc* tumačenjima ili zavisna od ličnih anti/simpatija.

Na kraju, treba istaći da je ipak najbitnija jasna politička podrška i volja da posao evropske integracije u ovoj zemlji uspe. Ako te volje ne bude dovoljno – i to na sva tri nivoa i u obe republike – onda nam nijedna institucija, ma kako dobra i profesionalna, neće mnogo pomoći.

Autor je direktor Direktorata za saradnju sa EU u Ministarstvu spoljnih poslova SCG

Standard pre statusa

Iako je propuštena prilika da Solunska deklaracija bar u nekoliko reči pomene i početak izrade studije izvodljivosti za SCG, već postaje izvesno da se radi o dodatnih nekoliko nedelja – a nikako meseci

PIŠE: MR ANA S. TRBOVIĆ

Nedostatak znanja o funkcionisanju Evropske unije i našem procesu pridruživanja ispoljio se naročito tokom izveštavanja medija, ali i izlaganja poznatih ličnosti, o Solunskom samitu. Susret na vrhu EU-a i zemalja Zapadnog Balkana često je bio predstavljen kao skup na kom će se raspravljati o budućnosti naše državne zajednice i analizirati Akcioni plan o usklađivanju unutrašnjeg tržišta, odnosno trenutak kada ćemo mi kao zemlja pristupiti procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP).

Istina je da je naša zemlja na Solunskom samitu dobila puna tri minuta i da se Deklaracija kojom je skup zaključen odnosi na ceo region Zapadnog Balkana, bez posebnog osvrta na pojedinačne zemlje. Takođe, Srbija i Crna Gora već jeste deo PSP-a, koji podrazumeva trgovinske olakšice za tržište EU-a, finansijsku pomoć preko programa CARDS i diplomatsko-stručne konsultacije na putu ka EU.

Nedostaje, međutim, glavni element PSP-a, a to je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). S obzirom na to da je on uglavnom trgovinske prirode, Evropska komisija je insistirala na Akcionom planu kao prethodnom dogovoru o usklađivanju unutrašnjeg tržišta pre izrade takozvane studije izvodljivosti, kojom se daje signal za početak pregovora. Akcioni plan je suština nove države i ono što joj daje funkcionalnost i jedinstvenost. Na izvestan način, on je značajniji od same Ustavne povelje. Pritisak EU-a da Akcioni plan bude potpuno operativan i efikasan proizlazi iz činjenice da sada pregovaramo sa predstavnicima Unije koji razmišljaju ekonomski, za razliku od Visokog predstavnika za spoljnu politiku, koji razmišlja prevashodno politički. Za Evropsku komisiju bilo je važnije da ostvari funkcionalnu saradnju sa našom zemljom i da SSP bude pri-

menljiv u praksi, nego da u Solunu prikupi lake političke poene najavljujući studiju izvodljivosti.

Istovremeno se najavljuje da će uskoro verovatno započeti i pregovori o bilateralnom trgovinskom sporazumu za tekstil i tekstilne proizvode, što je direktna nagrada za napore koje ulažemo u stvaranje jedinstvene države. Poruka je da zajedničkom integracijom ostvarujemo i integraciju u EU, a time i dobiti za privredu.

Iako je propuštena prilika da Solunska deklaracija bar u nekoliko reči pomene i početak izrade studije izvodljivosti za Srbiju i Crnu Goru, već postaje izvesno da se radi o dodatnih nekoliko nedelja – a nikako meseci. Mnogo je značajnije da smo blizu ostvarenja tog cilja, a time i bliže pridruženom članstvu u EU. Solun je doneo velike dobiti za ceo region kroz povećanje finansijske pomoći i otvaranje mnogih programa EU. Sada se Zapadni Balkan, uključujući i Srbiju i Crnu Goru, praktično tretira kao zemlja kandidat gotovo u svakom smislu. Nedostaje još značajnija finansijska pomoć i manji broj programa, ali smo u svakom drugom pogledu dobili "standard pre statusa" zvaničnog kandidata, koji se postiže primenom Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Na nama je sada da iskoristimo otvaranje mnogih novih mehanizama integracije kroz dobru organizaciju i ispunjavanje preuzetih obaveza.

Autorica je pomoćnica ministra i šef Sektora za evropske integracije pri Ministarstvu za ekonomske veze Srbije sa inostranstvom

Hronologija evrobalkanskih integracija

Pripremio: ZORAN SKOPLJAK

Maj

22. maj – Na regionalnoj konferenciji o bezbednosti granica, održanoj u Ohridu u organizaciji vlade Makedonije, OEBS-a, NATO-a i Pakta za stabilnost u JIE, predstavnici zemalja Zapadnog Balkana usvojili zajedničku platformu o upravljanju i bezbednosti granica.

23. maj – Turska prvi put pobedila na izboru za Pesmu Evrovizije.

29. maj – Ministarski savet SCG doneo odluku o ukidanju viza za državljane: Nemačke, Francuske, Holandije, Italije, Belgije, Luksemburga, Velike Britanije, Irske, Španije, Portugala, Grčke, Danske, Švedske, Finske, Austrije, Švajcarske, Norveške, Islanda, Monaka, Lihtenštajna, Vatikana, Andore, San Marina, Izraela, Kipra, Malte, Češke, Slovačke, Poljske, Slovenije, Litvanije, Letonije, Estonije, Hrvatske, SAD, Kanade, Australije, Novog Zelanda, Singapura i Republike Koreje.

– Predsednik SAD Džordž Buš ukinuo odredbe koje su pre više od 11 godina uvedene kao osnova za sankcije tadašnjoj Jugoslaviji.

Jun

2. jun – U Ohridu održan samit lidera zemalja Zapadnog Balkana. Nakon samita usvojena Deklaracija, sa očekivanjem da EU na predstojećem samitu u Solunu ponudi jasne perspektive za uključivanje regiona u EU.

– Delegacije vlada Srbije i Crne Gore usvojile tekst nacrtu Akcionog plana za harmonizaciju ekonomskih odnosa unutar državne zajednice.

4. jun – Hrvatska vlada donela odluku o privremenoj suspenziji viznog režima za građane Srbije i Crne Gore u trajanju od šest meseci.

5. jun – Vlada Srbije usvojila Akcioni plan za harmonizaciju ekonomskih odnosa unutar državne zajednice.

9. jun – U Sarajevu završen sastanak ministara inostranih poslova zemalja Procesa saradnje u Jugoistočnoj Evropi usvajanjem zajedničke deklaracije kojom se poziva na regionalnu saradnju.

– Papa Jovan Pavle II misom u Zadru završio petodnevnu posetu Hrvatskoj.

11. jun – U Skoplju održan sastanak ekonomskog odbora inicijative “Evro-region Skoplje–Sofija–Niš”.

12. jun – Vlada Crne Gore usvojila Akcioni plan za harmonizaciju ekonomskih odnosa unutar državne zajednice.

– Premijer Hrvatske Ivica Račan pozvao sve izbeglice, građane Hrvatske, da se vrate u svoju domovinu i iskoriste “priliku koja im je pružena vladinim merama kojima im se osigurava pravo na dom”. Ove mere se odnose na ona lica koja nemaju drugu imovinu na teritoriji bivše SFRJ i koja žele da se vrate u Hrvatsku za stalno.

13. jun – Savet ministara SCG usvojio Akcioni plan za harmonizaciju ekonomskih odnosa unutar državne zajednice.

– Ruski vojnici predali svoju bazu kod Ugljevika, čime je nakon sedam godina završena ruska mirovna misija u Bosni i Hercegovini.

15. jun – Državni sekretar SAD Kolin Pauel doneo odluku o “sertifikaciji” kojom je odobren nastavak američke pomoći Srbiji i Crnoj Gori, koja za ovu godinu iznosi 110 miliona dolara.

16. jun – Ministri inostranih poslova EU-a “toplo pozdravili bitan napredak” u izradi akcionog plana i zatražili da se reše “još neki problemi” kako bi što pre moglo da se otpočne sa pisanjem studije o izvodljivosti.

20. jun – Ministar spoljnih poslova Srbije i Crne Gore Goran Svilanović uputio pismo NATO-u kojim se traži prijem SCG u NATO program Partnerstvo za mir.

19–20. jun – U grčkom letovalištu Porto Karas u blizini Soluna održan samit šefova država i vlada EU-a. Na samitu je prihvaćen Nacrt ustava EU-a, koji je liderima Unije predstavio bivši francuski predsednik Valeri Žiskar D’Esten. Ovaj nacrt treba da predstavlja polaznu osnovu za ustav EU-a koji bi do maja iduće godine trebalo da bude usvojen.

– U Solunu došlo do sukoba antiglobalističkih demonstranata i grčke policije.

21. jun – Na samitu lidera 15 zemalja EU-a i lidera zemalja Zapadnog Balkana, lideri EU-a poručili da će zemlje Zapadnog Balkana biti primljene u Uniju kad ispune uslove. Odobrena je i dodatna pomoć u iznosu od 208 miliona evra u periodu od 2004. do

ŽISKAR D'ESTEN, PREDSEDNIK KONVENCIJE: POSAO JE OBAVLJEN

Hronologija Evropske konvencije i Ustava

Pripremio: VLADIMIR TOJAGIĆ

Decembar 2001 – Na Evropskom samitu u Lakenu (Belgija) obrazovana *Konvencija o budućnosti Evrope*, sa bivšim francuskim predsednikom Valerijem Žiskarom d’Estenom na čelu. Konvencija broji 105 članova iz svih zemalja članica EU-a i zemalja kandidatkinja.

28. februar 2002 – Konvencija i zvanično započela s radom u Briselu. Usvojen Akcioni plan rada.

Jun 2003 – Predstavljen i usvojen Nacrt evropskog ustava, kako ga je sačinila Konvencija.

15. jul 2003 – Krajnji rok za utvrđivanje svih tehničkih detalja vezanih za Nacrt ustava Evropske unije.

Oktobar 2003 – Početak međuvladine konferencije, u toku italijanskog predjedavanja EU-om, koja treba da usaglasi nacrt Ustavne povelje.

Jun 2004 – Izbori za novi Evropski parlament po ključu koji će utvrditi novi evropski ustav.

2004–2008 – Period predviđen za referendum na nacionalnom nivou, kao i za ratifikaciju ustava od strane nacionalnih parlamenata.

2008–2010 – Početak važenja evropskog ustava (nakon referenduma i ratifikacija).

Novembar 2009 – Promena sastava Evropske komisije, tako da svaka zemlja članica dobija po jednog komesara.

2006. godine. Naglašeno je da brzina približavanja EU-u zavisi od svake zemlje pojedinačno i njene spremnosti da sprovede reforme.

22. jun – Papa Jovan Pavle II posetio Bosnu i Hercegovinu i služio misu u Banjaluci.

Author je član Upravnog odbora Centra za razvoj Srbije

Pridružene članice Evropske unije

EU je, u stvari, već prihvatila neku vrstu pretpristupnog statusa za zemlje Zapadnog Balkana u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja, pa zašto im ne bi dala i tretman kakav imaju kandidati za članstvo?

PIŠE: DORIS PAK

kao i za neophodne strukturne ekonomske reforme.

Ali, same zemlje još moraju da čine ogromne napore kako bi prevazišle stare strukture i probleme vezane za njih – kao što je korupcija – i da ustanove nove i efikasne političke i ekonomske strukture. S druge strane, Evropska unija takođe mora da definiše – posle proširenja sa deset zemalja – nove strategije prema Jugoistočnoj Evropi, kako bi osigurala da ove zemlje ne zaostanu u približavanju EU.

Primarni cilj reforme trebalo bi da bude obezbeđivanje zdravog ekonomskog razvoja i privlačenje stranih investicija. Ovo će biti moguće jedino ako zemlje Jugoistočne Evrope poboljšaju pravnu osnovu, čime bi obezbedile čvrst i pouzdan okvir za ekonomske činioce. To je prevashodno zadatak zakonodavaca, tj. vlada i parlamenata svake od ovih zemalja: trebalo bi da oni ispituju koje su prepreke za strana ulaganja i da pomognu da se prebrode.

Ljudski kapital

Svakako da bi mere za bolju regionalnu saradnju trebalo ohrabrivati, da bi zemlje mogle da funkcionišu kao jedinstveno tržište bez posebnih carina i poreza i birokratije, koji sprečavaju trgovinu i ekonomski razvoj. Sve ovo zemlje treba da ostvare same. Da bi se to postiglo, nije potreban novac. Politička volja i angažovanje političara biće dovoljni za kretanje u pravom smeru.

Drugi hitni ciljevi su poboljšanja infrastrukture

u energetici, transportu i komunikacijama. Ovo su oblasti za koje će biti potrebna značajna ulaganja. Ovde Evropska unija može da pomogne – i zapravo je već pružila znatnu pomoć. Ali prvi korak treba uvek da načine same zemlje, koje onda mogu dobiti podršku EU. U svakom slučaju, glavna pažnja treba da bude posvećena onome što se naziva "ljudski kapital". Bogatstvo zemlje čine dobro obučeni, sposobni i energični ljudi koji znaju kako da vode svoju zemlju napred. Istovremeno, ovo je oblast gde će ulaganja zemalja Jugoistočne Evrope biti mnogo teža, pošto će se prioritet dati investiranju u neodložnije potrebe.

Iz tih razloga "ljudski kapital" bi trebalo da bude oblast prioritarnog delovanja Evropske unije. Odgovarajući programi, kao što su "Leonardo" i "Sokrat" iz sfere obrazovanja i profesionalne obuke, već postoje unutar EU-a i država koje su joj pristupile. Unija bi trebalo što hitnije da otvori ove programe za zemlje Jugoistočne Evrope, kako bi mladi ovih zemalja postali deo evropske integracije i preneli znanje i evropsko iskustvo u svoje zemlje. Mladi će predstavljati najbolju i najčvršću osnovu na kojoj će se graditi budućnost regiona.

Promena strategije EU

Unija je do nedavno pravila razliku između svoje politike, na jednoj strani, prema državama koje su joj pristupile, pa koriste specijalnu budžetsku liniju EU i njima se bavi posebna Uprava Evropske komisije, i, na drugoj strani, "šire Evrope", kojom se Evropska

komisija bavi u okviru "spoljnih poslova". U slučaju Turske, međutim, primenjen je nov pristup koji ovu zemlju tretira kao punopravnog kandidata za EU članstvo, iako odluka o započinjanju pregovora još nije doneta. Ova nova kategorija, koja se može nazvati "pretpristup bez pregovora", predstavlja prednost za zemlju koja je u pitanju, zbog intenzivnijeg angažovanja EU (uključujući i finansijsku pomoć) na podršci strukturnim reformama i razvoju u pravcu EU, a da se sam pristup ne vezuje za neki poseban vremenski raspored. "Pretpristupna pomoć" takođe znači da će morati da se angažuju i sredstva zemalja korisnika jer će se primeniti princip ko-finansiranja.

Posto je EU zemljama Jugoistočne Evrope dala jasnu perspektivu za pristup i u stvari je već prihvatila neku vrstu pretpristupnog statusa u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja, čini se vrlo podesnim proširiti ovu novu kategoriju i na zemlje Jugoistočne Evrope, dati im tretman iste vrste kakav imaju i kandidati za pretpristup sve dok ne napreduju dovoljno da EU može da razmatra njihovo pridruživanje na osnovu individualnih postignuća svake države. Takav pristup trebalo bi da bude od velikog interesa za EU, jer EU želi stabilnost i strukturne reforme u celom regionu, bez obzira na brzinu napredovanja svake od zemalja. Za same države u regionu ovaj bi pristup mogao da podstakne regionalni razvoj i da spreči nove podele regiona (na primer, između Hrvatske – koja je već podnela svoju kandidaturu EU – i ostalih zemalja).

Evropska Unija bi stoga trebalo da se snažno i konkretno založi za novu strategiju prema zemljama regiona, sve dok ne dođe vreme da se dalje razmotre perspektive za njihovo pristupanje Unji.

Autorka predsedava delegacijom Evropskog parlamenta za odnose sa zemljama Jugoistočne Evrope.

Ovo je njeno izlaganje na međunarodnoj konferenciji

"Proces integracije Srbije i Crne Gore u EU – pogled ka

Solunu", održane u Beogradu 23-24. maja 2003.

Pojmovnik EU i evropskih integracija

Evropsko partnerstvo je nov instrument u Procesu stabilizacije i pridruživanja zemalja Zapadnog Balkana Evropskoj uniji, koji je predložila Evropska komisija a usvojio Evropski savet u okviru "Solunskog plana za Zapadni Balkan". Predstavlja pandan "pristupnom partnerstvu" EU sa sadašnjim kandidatima – zemljama centralne i istočne Evrope. Partnerstvo ima za cilj da odredi kratkoročne i srednjoročne reforme koje bi zemlje regiona trebalo da sprovedu u procesu približavanja Uniji, u skladu sa političkim i strateškim prioritetima EU-a i uslovima iz Kopenhagena. Svako pojedinačno partnerstvo (za svaku od pet zemalja regiona) bilo bi skrojeno prema njihovim posebnim potrebama, a odobrio bi ih Evropski savet na predlog Komisije.

"Twinning" program je Evropska komisija pokrenula 1998. godine kao glavni instrument za pomoć u izgradnji administrativnih kapaciteta zemalja centralne i istočne Evrope, u procesu pristupanja EU-u. On predviđa postavljanje državnih službenika iz zemalja članica EU-a na rad u institucijama zemalja korisnika (pretendenata na članstvo u EU) u svojstvu savetnika. Ova vrsta projekata već je započeta u Albaniji i Hrvatskoj, a njihova primena u ostalim zemljama Zapadnog Balkana biće omogućena kroz CARDS program, na osnovu odluke Solunskog samita iz juna 2003.

TAIEX (*Technical Assistance Information Exchange Office*), Kancelarija za razmenu informacija o tehničkoj pomoći, osnovana je 1995. godine kao deo pretprijemne strategije EU-a za zemlje koje pretenđuju na njeno članstvo, prvobitno kako bi im olakšala integraciju sa tržištem Unije, a kasnije da bi im pružila tehničku pomoć u realizaciji Acquisa (vidi "Evropski Forum" 5), odnosno usklađivanja sa propisima, pravilima i standardima EU-a. Ona pomaže javnoj upravi i organizacijama iz privatnog sektora da se harmonizuju sa zakonodavstvom EU-a, omogućuje obuku, seminare i posete stručnjaka (po pozivu) u onim oblastima koje nisu pokrivene *Phareom* i drugim programima pomoći.

TEMPUS program (*Trans-European Mobility Scheme for University Students*) je transevropski okvir saradnje u oblasti visokoškolskog obrazovanja. Okrenut je prvenstveno aktivnostima koje podstiču socijalno-političke promene u srednjoj i istočnoj, a sada i u Jugoistočnoj Evropi.

Evropa na mreži

Pripremila: **BILJANA DAKIĆ**

Prilog u ovom broju "Evropskog foruma" posvećen je aktivnostima Evropske konvencije o budućnosti Evrope, ustanovljene Deklaracijom u Laekenu u decembru 2001. godine.

Zvanični sajt Evropske konvencije, <http://european-convention.eu.int/>, donosi detaljna objašnjenja o ustrojstvu i radu Konvencije, značajne dokumente, kao i Nacrt budućeg ustava za Evropu, nedavno predstavljenog na samitu u Solunu. Na stranici Evropske komisije, http://europa.eu.int/futurum/comm/documents/brochure_en.pdf, može se preuzeti pregledna brošura o Konvenciji. Povođom predstavljanja Nacrta budućeg ustava za Evropu, predsednik Konvencije D'Esten izjavio je da postojeći tekst "nije kompromis, to je sinteza", http://europa.eu.int/futurum/index_en.htm.

Kako javna debata o budućnosti Evrope sve više uzima maha, pored sajta Evropske unije, gotove sve zemlje članice i zemlje kandidati postavile su svoje nacionalne portale posvećene ovoj temi, http://europa.eu.int/futurum/debate_en.htm.

Aktivnosti članova Evropskog parlamenta u radu Konvencije predstavljene su na sajtu <http://www.europarl.eu.int/europe2004>. Mladi Evrope takođe učestvuju u raspravama o budućnosti Evrope, putem Konvencije za mlade, <http://www.youth-convention.net>, a pod okriljem Evropskog foruma za mlade, <http://www.youthforum-org.ae.psiweb.com>.

Autori iz uglednih evropskih *think-tankova* i akademskih institucija doprinose kvalitetu tekuće javne debate, http://europa.eu.int/futurum/conothacad_en.htm. U tom kontekstu, portal *EurActiv* donosi zanimljiva razmatranja izabranih "EU aktera" u debati o budućnosti EU-a 2004–2010, <http://www.euractiv.com>. Ovde svakako treba pomenuti i uticajne analize stručnjaka iz Centra za evropsku reformu iz Londona (*Centre for European Reform*), <http://www.cer.org.uk>, odnosno Centra za evropske studije iz Brisela (*Centre for European Policy Studies*), <http://www.ceps.be>.

Autorka je predstavnik Pax Christi Holandija u Srbiji i Crnoj Gori

Beogradski centar za evropske integracije (BeCEI) okuplja domaće i strane stručnjake koji se bave istraživanjima, obrazovanjem i izdavaštvom u oblasti političkih, bezbednosnih i ekonomskih reformi, neophodnih za evropske integracije naše zemlje.

info@becei.org, www.becei.org

Kontakt: dr Jovan Teokarević, direktor

Центар за развој Србије
Center for Development of Serbia

Centar za razvoj Srbije (CRS) ima za cilj demokratski, ekonomski i kulturni napredak Srbije. Kroz različite programe Centar promovise demokratske vrednosti, izgradnju i jačanje institucija demokratskog društva, unapređenje zaštite ljudskih prava i razvoj tržišne privrede i preduzetništva.

crs@eunet.yu, www.razvojsrbije.org.yu

Kontakt: Zoran Skopljak, član Upravnog odbora

Pax Christi Holandija je deo međunarodnog mirovnog pokreta *Pax Christi International*, sa sedištem u Briselu. Zalaže se za dijalog i rešavanje konflikata, ljudska prava i demokratiju. Program u Srbiji i Crnoj Gori usmeren je na podršku projektima civilnog društva i približavanje Evropskoj uniji.

pax.fry@yubc.net, www.paxchristi.nl

Kontakt: Biljana Dakić, predstavnik za

Mesečnik "Evropski forum" je redovni dodatak nedeljnika "Vreme", a zajedničko je izdanje tri nevladine organizacije:

Beogradskog centra za evropske integracije, Pax Christi Holandija i Centra za razvoj Srbije.

Urednici: Aleksandra Mijalković i dr Jovan Teokarević

Adresa: Narodnog fronta 68/I, 11000 Beograd, SR Jugoslavija

Tel/fax: 011-646-025, **e-mail:** info@evropskiforum.net, www.evropskiforum.net

Ovaj broj je objavljen uz finansijsku pomoć Fondacije "Konrad Adenauer" i Pax Christi Holandija

Oblikovanje i slog: Grafički Centar Vreme, **Štampa:** Rotografika, Subotica

